

İLKOKULLARDA EĞİTİCİ KOL ÇALIŞMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Ömer ASLANTAŞ (*)

GİRİŞ

İnsan öğrenme ve öğrendiklerine birşeyler katarak yaşantılarında yararlanabilme yetisine sahiptir. Günümüzde bireylerin ve toplumun yaşamını etkileyen unsurların hızla artması bu yetilerin kazanılmasına olanak sağlayan sosyal kurumların yapı ve fonksiyonlarını değişikliğe zorlamaktadır. Bu zorlama karşısında sosyal bir sistem olan eğitim, bireyleri bir yandan toplumsal yaşamdaki rollerine hazırlayarak toplumda devamlılığı, diğer yandan bilgilerle donatarak toplumun değişen koşullarına uyumunu sağlamaktadır. Bu ve benzeri hususlar dikkate alınarak geliştirilen eğitim programlarının içerdiği bilgi, beceri ve alışkanlıkların belli amaçlara göre düzenli olarak öğretilmesi ve kazandırılması eğitim-öğretim süreçleri içerisinde olmaktadır.

Her kademedeki okullarda, uygulamalarda en iyi sonuca varabilmek için eğitim ihtiyacı ve amacı doğrultusunda derslere göre düzenlenen mevcut eğitim programlarının kapsamında "Eğitici Kol Çalışmaları" da yer almaktadır (Varış, 1978, s. 17). Bu nedenle okullarda eğitici kollar kurulmakta ve faaliyet göstermektedir.

Ders dışı etkinlikleri olarak da bilinen Eğitici Kollar; okullarda ders saatleri dışında eğitim etkinliklerinden belli bir bölümünün gerçekleşmesi için ortak ilgileri bulunan istekli öğrencilerin katıldığı ve rehber öğretmen gözetimi altında doğrudan doğruya öğrencilerce yürütülen eğitici kuruluşlardır (MEB. TD. Sa. 2140, 1983, s. 225).

İlk uygulamaları Cumhuriyet öncesinde var olan (EKÇ) Eğitici Kol Çalışmalarına 1913'ten bu yana çoğu kez değişikliğe uğrayarak yayınlanan ilköğretimle ilgili yönetmeliklerde ve Eğitim Programlarında yer verilmiştir. IV. ve IX. Milli Eğitim Şurası gündeminin ağırlıklı konusu olarak üzerinde durulmuştur. Taslak olarak 1962 yılında hazırlanan ve 1968 yılında bütün ilkokullarda uygulamaya konan İlkokul Programında önceki programlardan farklı olarak haftalık ders dağıtım çizelgesinde EKÇ için belirli bir süre ayrılmıştır.

(*) Adana Yeşilevler İlkokulu Öğretmeni

1974 yılında rehberlik hizmetleriyle birlikte üzerinde önemle durulan EKÇ, için yayınlanan yönetmelik (MEB, 1977) değişikliğe uğrayarak "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği" (MEB. TD. Sa. 2197, 1985) adıyla bugünkü halini almıştır.

EKÇ'nin yürütülmesinde esas olan bu yönetmelikte, eğitici kolların amaçları, ilkelere, yasal dayanakları, kapsamı, kuruluş, örgütleniş ve çalışma biçimi, yetki ve sorumluluklar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Yürürlükteki İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin, "Eğitici çalışmalar, öğretmenlerin gözetimi ve rehberliğinde bütün öğrencilerin katılımıyla yapılması mecburi faaliyetlerdir" (İKY, Md. 34) hükmü bu yasal sorumluluk ve zorunluluğu belirtmiştir.

İlkokul Programında "Okulun bütün çalışmaları demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlenmeli ve eğitici kol çalışmalarına önem verilmelidir. Her çocuk bu çalışmalara katılmayı, kendine düşen sorumluluğu almayı ve yerine getirmeyi öğrenmelidir" (İP, 1988, s. 33) denilerek öğrencilerin bu faaliyetlere katılmasının gereği ve önemi belirtilmektedir. Program incelendiğinde EKÇ'na birinci sınıftan son sınıfa kadar çoğu ünite ve ders konularıyla ayrıca belirli gün ve haftaların işlenişiyile de yakından ilgili olduğu görülmüştür.

İlköğretim çağında kazandırılacak davranış formlarının bireyin ilerideki davranışları için temel teşkil etmesi (Kısakürek, 1979, s. 55-57), ilkokuldan mezun olan çocukların ancak yarısının bir üst öğrenim kurumuna kayıt olabilmesi, çağ nüfusunun ise % 70'inin eğitim yaşantısının 13-14 yaşında iken son bulması (Cum. Dönm. Eğtm., 1983, s. 75-76) gerçeği ilköğretimdeki organize grup faaliyetleri olan FKÇ'nin önemini daha da artırmaktadır. Yavuzer'in (1987, s. 161) ise "Başarılı çocukların % 68'inin sınıf içi etkinliklerde, % 88'inin sınıf dışı etkinliklerde aktif ve lider olduklarını" saptaması EKÇ'nin öğrencilerin diğer alanlardaki başarısını da olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Anlaşılabildiği gibi, örgün eğitim-öğretim kademelerinin temelini oluşturan ilköğretimde, öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıklar kazandırılabilirdiği ölçüde, onların ileri yıllarda kişisel ve toplumsal yaşantılarındaki davranış örüntülerine yansımaktadır.

Bütün bunlar göz önüne alındığında FKÇ'na diğer dersler kadar önem vermenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Ancak, eğitim-öğretim hizmetlerinde FKÇ'na gereken önemin verildiği söylenemez. Bunun en belirgin örneği; bir yandan öğretmenlere, FKÇ'nı ilgili yönetmelik çerçevesinde yürütmesi zorunluluğunun verilmesi, diğer yandan Programın her bölümünde konuyla ilgili açıklamalara ve uygulama alanlarına rastlanmasına rağmen 1986 yılında bu çalışmaların yürütüleceği "Eğitsel Çalışmalar" dersinin haftalık ders

dağıtım çizelgesinden çıkarılmasıdır ve EKÇ'nin ders saati sayısı artırılmayan "Hayat Bilgisi" ve "Sosyal Bilgiler" dersi içinde "eğitim ve öğretimi aksatmamak kaydı ile" (İKY, Md. 11) yürütülmesinin istenmesidir.

Sınıfların ve okulun kalabalık oluşu, vefi ve öğretmenlerin öğrenciye birinci sınıfta "kurdale takma" çabası ileri sınıflarda derslerin ağır yükü ve sınavların bir amaç haline gelmesinden kaynaklanan özel ders ve dersanelere koşturma gibi nedenlerle öğretmen ve öğrenciler EKÇ'na -özellikle- ikili öğretimde okul saatleri dışında yer ve zaman bulamamaktadırlar. Ayrıca "öğretmenlere hizmet öncesi eğitimlerinde bu konuda yeterli bir eğitimin verildiği de söylenemez" (Başaran, 1974, s. 252).

Bu konudaki eksikliklerin ve uygulamalarda karşılaşılan sorunların tesbit edilerek giderilmesi, üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır.

Bu nedenle, ilkokullarda EKÇ'nin genel bir değerlendirmesini yapmak, uygulamalarda karşılaşılan sorunları saptamak ve program uygulamalarına katkıda bulunacak öneriler getirmek amacıyla yapılan bu araştırmada temel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. EKÇ amaçlarına ulaşabiliyor mu?
2. EKÇ hangi etkinlikleri içermektedir?
3. EKÇ'nda öğretim süreçlerine ilişkin olarak karşılaşılan sorunlar nelerdir?
4. EKÇ'nin öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmeye katkısı nedir?
5. Öğretmenlerin Eğitici Kol Rehberliğine ilişkin sorunları nelerdir?
6. Eğitici Kolların yıllık çalışmaları nasıl değerlendirilmektedir?
7. EKÇ daha verimli hale nasıl getirilebilir?

Betimsel bir araştırma olan bu çalışmada konunun tarihi gelişimi ve boyutunu ortaya koyan literatür taramasına yer verilmiştir. Adana İli Merkezinde örneklem alınan 12 resmi ilkokulda kurulan ve bu kollarla görev alan 12 yönetici ve 150 öğretmene eğitici kolların okul düzeyindeki çalışmalarına ilgili "Küme tipi" anket uygulanmıştır. Ankete dayalı olarak elde edilen verilerin çözümlenmesine yönelik işlemler yüzde ve frekans teknikleri gibi istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılmıştır. Yorumlama işlemleri metin içinde sunulan ve belli başlıklar altında gruplanan tablolara dayalı olarak yürütülmüştür.

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada toplanan verilerden elde edilen başlıca bulgular şöyle özetlenebilir:

1. Uygulanmakta olan öğretme-öğrenme süreçlerinin başarısının yansıtacağı düşünülen ve sistemin ürünü olarak nitelendirilen öğrenci davranışlarındaki değişimler istenen düzeyin çok altında olmaktadır. EKÇ'na katılan öğrenciler başkalarına yansıtacak istedikleri iç yaşantı, duygu ve düşüncelerini yeterince açıklayamama, proje geliştirme ve uygulayabilme yetersizlikleri devam edip gitmektedir.

2. Programın amaçları ile sözkonusu amaçları gerçekleştirmeye yönelik yaşantılardan oluşan içeriğin yeterli görülmesiyle birlikte, öğrencilerin ilgisini çekme ve katılımlarını sağlamada;

a) ilgi, ihtiyaç, davranış ve çalışma yöntemlerini etkileme yöntemlerinin,

b) Yeniliklere açık olma yönlerinin,

daha da geliştirilmesi istenilmektedir.

3. Öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencinin aktif katılımını sağlayacak içtüzük ve çalışma programının öğrenci merkezli hazırlanmadığı % 61'inin bir önceki yıldan aynen aldığı, öğrencilerin ilgisini çekecek EKÇ alanlarını tanıtıcı çalışmalara gereken önemin verilmediği belirtilmiştir.

Programın yürütüldüğü fiziki olanakların büyük oranda (% 79) yetersiz kaldığı, gelecekte okul ortamında EKÇ'nın yürütülmesi için yer ve zaman bulunamadığı belirtilmiştir.

Öğretmenlerin genelde (% 68'i) EKÇ'na bu çalışmaların yürütüleceği Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer vermedikleri görülmüştür.

4. En verimli çalıştığı gözlenen eğitici-kolların, öğrencilerin en çok görev almak istedikleri eğitici kollar olduğu tesbit edilmiştir.

Yöneticilerin EKÇ ile yeterince ilgilenmediği öğretmenlerin iç tüzük ve çalışma programı hazırlanmasında öğrencilere yeterli rehberlik yapmadığı, dolayısı ile öğrencilerin EKÇ'ni sağlıklı yürütülmedikleri gözlenmektedir.

EKÇ'nın yıl içi etkinlikleri öğrenci merkezli değerlendirilmemektedir.

EKÇ için Programda ayrı bir sürenin olmayışı bu çalışmaları olumsuz yönde etkilemektedir.

5. Öğretmen ve yöneticiler, kendi bilgi ve deneyimleri çerçevesinde EKÇ'na rehberlik etmeye çalışmaktadırlar. Ancak yeterli olamamaktadırlar. Bu konuda ilgili kişi ve kuruluşlardan da gereken desteği görememekteler.

İlköğretim Müfettişlerinin EKÇ'da öğretmenlere rehberlik etmesi ise çok sınırlı (% 5) olmaktadır.

Eğitici kol çalışmaları ile ilgili, gerek hizmet öncesi gerek HİF yoluyla bir eğitim (% 93) görmemişlerdir. Ancak böyle bir eğitime (% 71) ihtiyaç duymaktadırlar.

Teşvik edici önlemlerin olmaması da bu çalışmaları olumsuz yönde etkilemektedir.

6. EKÇ öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirmelerine katkı sağlayacak bir şekilde düzenlenemediği ve öğrencilerin katılımını sağlayacak ortam ve olanaklar oluşturulamadığı için genelde öğrenciler, boş zamanlarının FKÇ ile değerlendirememektedirler.

7. Öğretmen ve Yöneticilerin % 80'den fazlası EKÇ için;

Haftalık ders dağıtım çizelgesinden (EKÇ için) belirli bir zaman ayırmasının,

Okulda belli bir yer ayrılmasının,

EKÇ'da başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesin,

Yeterliliği olan bir rehber öğretmenin görevlendirilmesinin, EKÇ'da verimi artıracığı görülmüştür.

SONUÇ

EKÇ bireysel ve toplumsal gelişmenin özünü ve itici gücünü oluşturan organize grup faaliyetleri durumundadır. İlkokullarda EKÇ öğrenciyi kişisel, toplumsal ve ekonomik yönden yarına hazırlama ve gerekli davranış formlarını kazandırma ihtiyacından kaynaklanmakta ve diğer dersler kadar önem taşımaktadır.

Konunun taşıdığı önem ve öğrenci merkezli faaliyetler olduğu dikkate alındığında, kalabalık ve fiziki olanakları yetersiz olan okullarda ve konuda yeterli rehberlik eğitimi verilmeyen öğretmenlerle verimli çalışamayacağı açıktır. Bu nedenle bir dizi ilkenin yasalaştırılması ve eğitim programının içeriğinde yer verilmesi yeterli değildir. Bunların yanında konuyla içiçe olan personelin alana yönelik eğitimleri sağlanmalı ve özendirilmelidir. Uygulama olanaklarını artırıcı somut önlemler getirilmelidir.

EKÇ'ni daha verimli hale getirebilmek için yapılması gereken çalışmalar şu şekilde sıralanabilir.

1. Eğitici kol hizmetlerinde görev alan eğitici personelin konuyla ilgili HIF kurslarına katılmaları sağlanmalıdır. Üniversitelerin ilgili Fakülteleri ve Bölümlerinde konuyla ilgili programlar düzenlenmeli ve bu çalışmalarda ihtiyaç duyulan öğretmenler bu eğitimi görenlerden karşılanmalıdır.

2. EKÇ'ni yürüten öğretmenler için görevi çekici duruma getirecek ödül, ek ücret vb. gibi özel önlemler alınmalıdır.

3. EKÇ diğer kurumlar ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütülmelidir.

4. EKÇ için haftalık ders dağıtım çizelgesinden ayrıca ve yeterli zaman ayrılmalıdır.

5. Bakanlığın Merkez ve Taşra Teşkilatlarında uzman kişilerden oluşan Danışma Merkezleri kurulmalıdır.

6. Okullarda EKÇ'nin yürütüleceği belli bir oda, sınıf veya salon ayrılmalıdır.

7. Yürürlükteki Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği ve bunu destekleyici nitelikte yardımcı kitaplar, dergiler, afiş ve broşürler hazırlanıp çoğaltılarak okullara yeteri kadar gönderilmelidir.

8. Öğrencilerin EKÇ'na ilgisini çekici ve yetenekleri doğrultusunda yatarlanmalarına olanak verici araç ve gereçler sağlanmalıdır.

9. EKÇ ile ilgili TV Programları hazırlanıp yayınlanmalıdır.

10. Öğrencilerin EKÇ'ndaki başarıları ilgili derslere "Not" olarak yansıtılmalıdır.

11. İlkokullarda kurulabilecek 42 Eğitici Kol, işlenmesi gereken 35 Belirli Gün ve Hafta vardır. Bir "Ders Yılı" ise 35 hafta kadar sürmektedir. Buradan hareketle İlkokul Programının "Türkçe" ve "Matematik" dersleri dışındaki içeriğinin Eğitici Çalışmalar ile öğrencilere verilmesi için gerekli izin ve program düzenlenerek uygulanması denemlidir.

KAYNAKÇA

- Başaran, İbrahim Ethem. Temel Eğitim ve Yönetimi. Ankara A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 112, 1982.
- , "Türkiye'de Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları" Yayınlanmamış Doktora Tezi. A.Ü. Eğitim Fakültesi. 1974.
- Karasar, Niyazi. Araştırmada Rapor Hazırlama. IV. Baskı. Ankara. Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd. Şti. 1984.
- Kısakürek, M. Ali. "Çocuk ve Eğitsel Uğraşlar". A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. c. 12 s. 1-4 (1974). S. 53-59.
- Millî Eğitim Bakanlığı. İlkokul Programı, İstanbul, M.E.Basımevi. 1948.
- , İlkokul Program Taslağı, Ankara. İlköğretim Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Bürosu Yayınları. No: 1. 1962.
- , İlkokul Programı, İstanbul, M.E.Basımevi. 1968.
- , İlk ve Orta Dereceli Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği. Ankara. M.E.Basımevi. 1977.
- , Cumhuriyet Döneminde Eğitim. İstanbul. M.E. Basımevi. 1983.
- , "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği". Tebliğler Dergisi. s. 2140 (6 Haziran 1983). s. 225-235.
- , "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği, Ek Yönetmelik". Tebliğler Dergisi. s. 2197 (7 Ekim 1985). s. 425-426.
- , İlkokul Yönetmeliği. Resmî Gazete. s. 19557 (27 Ağustos 1987). s. 1-33.
- , İlkokul Programı, İstanbul, M.E.Basımevi. 1988.
- Varış, Fatma. Eğitimde Program Geliştirme "Teorik ve Teknikler". III. Baskı. Ankara. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. No: 75. 1978.
- Yavuzer, Haluk. Çocuk Psikolojisi. İstanbul. Remzi Kitabevi. 1987.